

kronikk

Skriv til Dagbladet,
Kulturredaksjonen
Pb 1184 Sentrum
0107 OsloFaks 22 31 05 00
E-postadresse:
Kronikk@dagbladet.no

Historie og ytringsfrihet

Hans Fredrik Dahl
professor

Rolf Hobson bringer i sin siste kronikk opp nye sitater fra hva den britiske historikeren David Irving har sagt ved forskjellige mer eller mindre politiske anledninger. Det har han for så vidt grunn til, for Irving har kommet med – og er blitt sitert for – mange merkelige, til dels frastøtende uttalelser, også hva angår jødeutryddelsene.

De siste fem årene er det vel ingen som er så mye skandale-sitert som ham, i presse og i fjernsyn, så denne siden ved hans virksomhet turde være vel kjent.

At Irving er straffedømt i Bayern for sine uttalelser, er etter mitt syn mindre vesentlig. Det tyske, liksom det østerrikske og franske straffeforbud mot å benekte jødeutryddelsene, er etter min vurdering ukløkt: umulig å håndheve saklig, og utvisomt en stimulans for antisemittismen og dens martyrer. Jeg har fremholdt dette syn tidligere, og gjentar det gjerne: Disse straffebud innebærer inngrep mot ytringsfriheten, som jeg håper vi blir forsånt mot i Norden.

Straffe- forbudene er inngrep i ytrings- friheten

Og så er det likevel slik at alle sitatene fra Irving-uttalelsene egentlig ikke annet enn forsterker mitt poeng: At til tross for at Irving uttaler seg slik, så skriver han faktisk gode bøker. Dette er selve paradokset ved mannen, vel kjent fra debatter i mange land.

Noen løser paradokset på samme måte som Hobson: ved å avvise også bøkene. En forfatter som sier slikt, kan vi ikke lese ... Andre mener som jeg, at bøkene hans bør ut, fordi de tross alt har noe å gi. Dessuten er det bøkene, og bare bøkene, som gir forfatterens egne, sammenhengende synspunkt.

Også store amerikanske forlag, som har konsulenter med større faghistorisk tyngde enn både Hobson og jeg, mente at Irvings siste Goebbels-biografi burde komme ut, på tross av forfatterens mange forargelige uttalelser. Men de ble altså presset til den motsatte konklusjon, hva jeg vil beklage ut fra ytringsretten og dialogens verdi.

En parallell kan være den britiske historiker Eric Hobsbawm. Inntil langt ut mot 60-tallet forsvarte eller bortforklarte han, i egenskap av trofast medlem av det britiske kommunistparti, Stalins myrderier. Han forsvarte altså politisk sett historiens verste massemorder! Men ikke i sine bøker, der han opptrådte som argumenterende historiker, sober og elegant.

Mye av det som nå sies mot Irving, kan egentlig også sies om Hobsbawm. Jeg foretrekker å lese begge forfatteres verker, på tross av deres dårskap. Andre kan reagere annerledes. Mange nordmenn orket ikke lese Hamsun etter 1945 – forståelig nok.

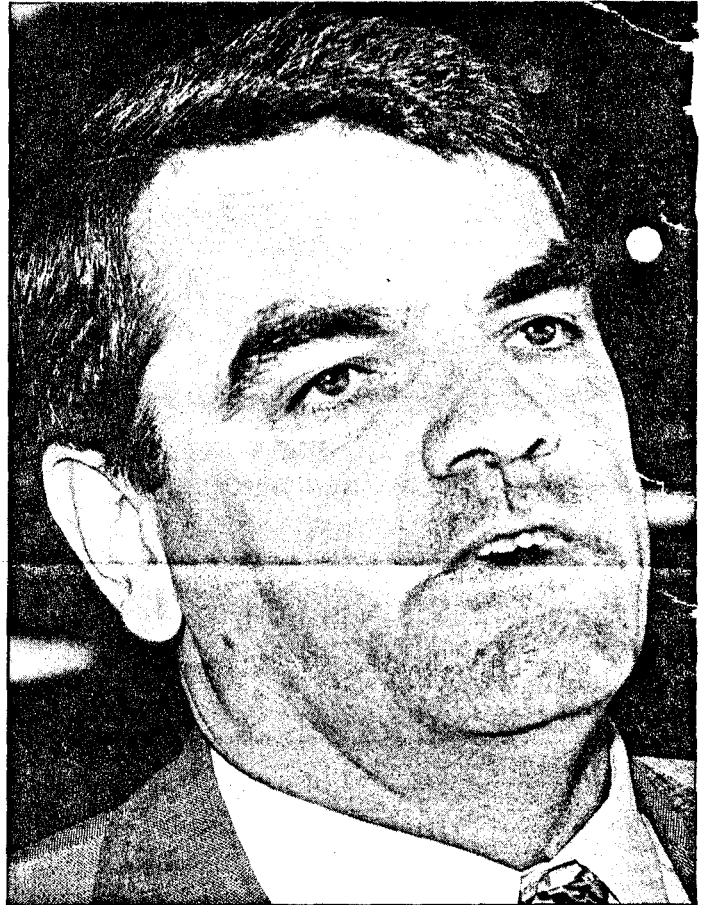
Irving-sakens følelsesmessige side formuleres gjerne slik: Er ikke det å «fornekte holocaust» noe av det aller verste man kan gjøre, fordi man da nekter for et opplagt, veldokumentert faktum – og dessuten sårer millioner av mennesker ved å gjøre det?

Men «holocaust» er nok ikke helt entydig. Noen – Rolf Hobson for eksempel – bruker ordet synonymt med nazismens vel dokumenterte folkemord. Irving bestrider ikke i sitt forfatterskap dette folkemordet, hva hans siste bok viser. Tvert imot vil jeg si at hans bøker gir oppslag til verdifulle diskusjoner av det. Andre historikere mener det samme. Øystein Sørensen sier endog at han «har virket befruktende på historieforskningen» (Nytt Norsk Tidsskrift 1990).

Men Irving har angrepet det han kaller «holocaust-myten», og det er noe annet. Med det synes han å mene den beskrivelse av folkemordets omfang og konkrete utførelse som ble etablert under krigen, som deretter har rådet grunnen i mediene og i litteraturen, og som nå i våre dager heves opp til et delvis religiøst eller ideologisk nivå (jf. «Holocaust Memorial»-bevegelsen). Vi står altså overfor to forskjellige ting – en historisk-faktisk realitet, og en ideologisk preget fortolkning.

Personlig bruker jeg sjelden uttrykket holocaust om det historiske folkemordet, fordi jeg ikke synes at begrepet om et offer, et oppbrent sonoffer (det gammeltestamentlige uttrykket holocaust betyr som kjent «helt brent») dekker det som for meg er den historiske realitet. Men om jødene selv fortolker det slik, i sitt møysommelige strev med å leve videre under erkjennelsen av forfedrenes utryddelse, må det selvfølgelig respekteres. Vi som ikke har fått våre slekter berøvet, kan jo ikke legge oss opp i hvordan de som er rammet, innretter sitt sorgarbeid. For meg er derfor det verste ved de siterte Irving-uttalelsene den krenkelse av andre mennesker som de innebærer. Mannen kan jo ikke ha ett gram takt. Men – jeg er altså likevel villig til å lese hans bøker. De angår nemlig den konkrete, historiske realitet, som vi alltid bør kunne diskutere.

At Irving faktisk har noe å gi her, skyldes verdien av hans kildearbeid, som jeg setter høyt (ikke hans fortolkninger, selvfølgelig, det ligger i argumentets natur). Rolf Hobson deler ikke min vurdering, og mange vil være enige med ham i at fortolkning og kildekritikk ikke kan skilles. Men mange vil også være enige med meg, at i dette ekstreme tilfellet må man faktisk kunne gjøre det. Det er ingen uvanlig mening, selv blant tyske historikere, at Irving, hva man

DAVID IRVING: – Mannen kan ikke ha ett gram takt, skriver Hans Fredrik Dahl. Arkivfoto: NTB

enn ellers måtte si, står helt i spissen når det gjelder rekonstruksjonen av nazismens kilder. La oss i det minste stå fast at dette er et spørsmål det går an å ha forskjellige meninger om, uten å beskyldes hverandre for uetterrettelighet, uhederlighet eller tøv.

Det går også an å ha forskjellig syn på Goldhagens bok «Hitler's Willing Executioners», uten å avskrive den annen som fullstendig tåpelig eller malplisert. En del historikere forsvare Goldhagen, andre har reist den samme innvending som jeg: at hans forklaring på den tyske jødeutryddelsen er «etnisk» i sin argumentasjon, ved at utryddelsen bare Irvings utgivelse.

Jeg har fremlagt en helt åpen, for meg innlysende sammenstilling av to bokmottakelser som skjedde omtrent samtidig, fordi de hver for seg og sammen peker mot et skjerpet klima – ikke «innen holocaustforskningen», som Hobson tillegger meg, for jeg skriver ikke om forskningen, men i klimaet rundt mottakelsen av historisk litteratur: en skjerping henimot større uforsonlighet.

Jeg har fremlagt en helt åpen, for meg innlysende sammenstilling av to bokmottakelser som skjedde omtrent samtidig, fordi de hver for seg og sammen peker mot et skjerpet klima – ikke «innen holocaustforskningen», som Hobson tillegger meg, for jeg skriver ikke om forskningen, men i klimaet rundt mottakelsen av historisk litteratur: en skjerping henimot større uforsonlighet.

Goldhagens «etniske» fortolkning av folkemordet, og den begeistrede tilslutning den har vakt hos folk som Wiesel og Schama, bryter nemlig med en lang tradisjon, etter mitt syn. Det samme gjør refusjonen av Irvings bok på grunn av forfatterens uforsvarlighet.

Hvis Hobson ikke ser dette som tegn til endret klima, men tvert imot synes at alt er som før, så gjerne for meg. Det er i alle fall en vurderingssak som man kan ha forskjellige meninger om, uten å måtte anklage den andre for «grov feilinformasjon om et svært viktig tema».

Til sist må jeg få ta opp en pussig anklage Hobson retter mot meg. Den at jeg taler med to tunger – en i Dagbladet, en i mine bøker – og kanskje med en tredje i mine internasjonale publikasjoner.

Det sier seg selv at avisartikkelen som format, og den oppgaven å kommentere samtidsfenomener annenhver uke, i det lange løp reiser flere saker og synspunkter enn dem man rimeligvis tar opp i bøker eller fagartikler. Jeg har selvfølgelig også begått mange feil i mitt liv som journalist; noen av dem har jeg fått rettet opp, dels i bøker, dels i senere artikler. Og feil jeg har gjort mellom permer, er delvis rettet i avisen.

Men at jeg ut over dette skulle ha fremkommet med ett sett av synspunkter i pressen, og et annet i mine bøker, det er ukjent for meg.